

सूर्या प्रकल्पाची पाणी साठवण क्षमता वाढविणे
व मुंबई महानगर प्रदेश क्षेत्रातील पिण्याच्या
पाण्याचे स्रोत विकसित करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन,
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग,
शासन निर्णय क्र.ग्रापापु १२०९/प्र.क्र.१९/पापु.०६,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक : १५ जून, २००९.

- संदर्भ :-** १. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, शासन निर्णय क्र.बैठक १०९७/प्र.क्र.२६६/
पापु.१८, दिनांक २७.९.२००५.
२. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, शासन निर्णय क्र.बैठक २००९/प्र.क्र.२०/
पापु.०६, दिनांक ४.२.२००९ अन्वये निर्गमित केलेले बैठकीचे इतिवृत्त
३. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, शासन निर्णय क्र.बैठक २००९/प्र.क्र.५२/
पापु.०६, दिनांक १.६.२००९ अन्वये निर्गमित केलेले बैठकीचे इतिवृत्त

प्रस्तावना :-

मुंबई महानगर प्रदेश क्षेत्रातील शहरामध्ये झपाट्याने होत असलेले नागरीकरण व औद्योगिकरणामुळे पिण्याच्या पाण्याची वाढती मागणी लक्षात घेऊन शासनाने या क्षेत्रातील पिण्याच्या पाण्याची गरज भागविण्यासाठी पिण्याच्या पाण्याचे स्रोत निश्चित करणे व त्याची अंमलबजावणी करण्यासंदर्भात डॉ.माधवराव चितळे यांचे अध्यक्षतेखाली एक समिती स्थापन करण्यात आली होती. सदर समितीने सादर केलेल्या शिफारशी शासनाने संदर्भित क्र.१ च्या निर्णयान्वये स्विकारण्यात आल्या आहेत. डॉ.चितळे समितीने केलेल्या शिफारशीपैकी मध्य वैतरणा या प्रकल्पाचे काम बृहन्मुंबई महानगरपालिकेने हाती घेतले आहे. मात्र, मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाच्या इतर शहरांकरिता प्रस्तावित प्रकल्पाच्या कामामध्ये फारशी गती आली नव्हती. जानेवारी २००८ पासून कृष्णा खोरे लवादाने दिलेल्या सूचनेप्रमाणे आंध्र धरणातून उल्हास नदीमध्ये सोडल्या जाणाऱ्या परिमाणावर पाण्यावर मर्यादा आल्यामुळे या क्षेत्रातील अनेक शहरांमध्ये पिण्याच्या पाण्याची टंचाईदृश्य परिस्थिती निर्माण झालेली आहे. म्हणून डॉ.चितळे समितीने केलेल्या शिफारशीप्रमाणे विभिन्न प्रकल्पाचे काम जलद गतीने पूर्ण करणे आवश्यक झालेले आहे. महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळाने बांधलेल्या

बारवी धरणाची उंची वाढविणे, सूर्या प्रकल्प धरणावर गेट बसवून अतिरिक्त पाणी साठवणे या दोन बाबींची उपाययोजना केल्यास या भागातील अनेक शहरांना अधिक पाणी उपलब्ध होऊ शकेल. याशिवाय पोशीर, शाई व बाळगंगा तसेच इतर प्रकल्पाचे काम त्वरित हाती घेणे आवश्यक आहे जेणेकरून या क्षेत्रामध्ये वाढणारी लोकसंख्या व आर्थिक उलाढालीच्या प्रमाणात पिण्याचे पाणी उपलब्ध होऊ शकेल.

त्यानुसार संदर्भित पत्र क्र.२ च्या शिफारशीच्या अनुषंगाने तसेच मा.मुख्यमंत्री यांच्या अध्यक्षतेखाली दिनांक १९.३.२००९ रोजी झालेल्या बैठकीत सूर्या प्रकल्पाचे गेट बसविल्यास धरणातील पाणी साठ्यात सुमारे १०९.८३ द.ल.घ.मी. वाढ होणार आहे. परंतु वाढीव पाणी साठयामुळे वन जमीन संपादनासाठी NPVपोटी रु.९६.३३ कोटी इतकी रक्कम वन विभागाला द्यावी लागणार आहे. सदरचा निधी गरजू संस्थेने उपलब्ध करून दिल्यास अधिकचे उपलब्ध होणाऱ्या पाणी वापरण्याचा हक्क धरणासाठी केलेल्या खर्चाच्या प्रमाणात जलसंपदा विभाग व निधी उपलब्ध करून देणाऱ्या संस्थेचा राहिल असे ठरले. त्यानुसार सदरचा रु.९६.३३ कोटी निधी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने उपलब्ध करून देण्याचे मान्य केले. तसेच मुंबई महानगर प्रदेशात पोशीर, शाई सारखे प्रादेशिक पिण्याच्या पाण्याचे स्रोत मुंबई महानगर प्रदेश प्राधिकरणाने त्यांच्या निधीतून करावेत व तसे झाल्यास अशा स्रोतांवर मालकी हक्क प्राधिकरणाचा राहिल असा निर्णय झाला. सूर्या धरणावर गेट बसविल्यानंतर वाढीव पाण्याचे वितरण गरजू शहरांना करण्याबाबत करावयाच्या उपाययोजनासंबंधी तसेच महानगर प्रदेशामध्ये प्रादेशिक स्रोत लवकर विकसित करणेची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

सूर्या प्रकल्पावर गेट बसवून पाणी साठवण क्षमता वाढविण्याच्या संदर्भात प्रस्तावनेत नमूद केलेली वस्तुस्थिती विचारात घेऊन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे :-

- (१) सूर्या प्रकल्पाच्या वक्र दरवाज्यामागे अडणाऱ्या पाण्यामुळे बुडीत होणाऱ्या वन जमीन संपादनासाठी वन विभागाला द्यावयाची NPVची रक्कम रु.९६.३३ कोटी ही मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण यांनी जलसंपदा विभागाला तातडीने द्यावी.

- (२) सूर्या प्रकल्पाचा प्रत्यक्ष खर्च रु.६४४.३६ कोटी इतका आहे. यापैकी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण यांचेकडून प्राप्त होणारे रु.९६.३३ कोटी (NPV पोटी) रक्कम प्रकल्पाच्या किंमतीच्या १५% इतकी येते. प्रकल्पाचा एकूण उपयुक्त पाणी साठा २८५.३१ द.ल.घ.मी. इतका आहे. त्यांच्या १५% म्हणजेच ४२.६५ द.ल.घ.मी. पाणी वापराचा हक्क मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाचा राहिल व त्या पाण्याचा वापर, प्रचलित दराने स्वामित्व शुल्क व देखभाल दुरुस्तीच्या प्रमाणात खर्च जलसंपदा विभागाकडे भरणा करून करण्यात येईल.
- (३) मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणास वसई-विरार उप प्रदेशातील, मीरा-भाईंदर महापालिका क्षेत्रातील व प्राधिकरण स्वतः बांधकाम करीत असलेल्या घरकुलांची पाण्याची गरज किमान ३०० द.ल.लि. प्रतिदिन इतकी आहे. म्हणून उपरोक्त ४२.६५ द.ल.घ.मी. व्यतिरिक्त जादा ६७.१८ द.ल.घ.मी.पाणी प्राधिकरणास लागणार आहे. याकरिता मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने जलसंपदा विभागाकडे पाणी आरक्षणाकरिता प्रस्ताव सादर करावा. तसा प्रस्ताव आल्यावर मा.मंत्री (जलसंपदा, पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांच्या अध्यक्षतेखाली असलेल्या उच्चाधिकार समितीमार्फत निर्णय घेण्यात येईल. याकरिता जलसंपदा विभागाच्या धोरणानुसार मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणास पाणीपट्टी भरावी लागेल.
- (४) सूर्या धरण स्रोत घेऊन आवश्यक त्या भागामध्ये पिण्याचे पाणी उपलब्ध करून देण्याच्या अनुषंगाने मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने त्यांच्या निधीतून नळ पाणी पुरवठा योजनेची कामे करावयाची आहेत. पाणी पुरवठा योजना राबविण्याची कार्यवाही मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाच्या वतीने “पूर्ण ठेव तत्वावर” महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाने एजन्सी म्हणून करावी. या योजनेतून मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाचा गृहनिर्माण प्रकल्प तसेच वसई विरार उपक्षेत्र व मीरा भाईंदर महानगरपालिका क्षेत्रासाठी पाणी पुरवठा व्यवस्था करावी.
- (५) सदर धरणातील ४२.६५ द.ल.घ.मी. व याव्यतिरिक्त मिळणाऱ्या पाणी वाटपाचे नियोजन मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने करावे व त्यांनी केलेला भांडवली व इतर खर्च भरून

निघेल अशा तऱ्हेने पाणी पुरवठ्याचे दर निश्चित करावे. पाणी पुरवठा सेवेचा दर्जा व पाण्याची गुणवत्ता, केंद्र व राज्य शासनाच्या मानकानुसार तसेच शासनाने वेळोवेळी पारित केलेल्या आदेशाच्या अधीन राहून राखावयची आहे.

वरील तत्वावर मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने शाई व पोशीर धरणाचे काम देखील त्यांच्या निधीतून करावे. या प्रकल्पाचे काम अद्यापपर्यंत सुरु न झाल्यामुळे सुरुवातीचे सर्वेक्षण, भूसंपादन, पुनर्वसनाचे काम, पर्यायी वनीकरणाशी संबंधित काम तसेच मुख्य धरण व नळ पाणी पुरवठा योजनेच्या कामाकरिता मुंबई महानगर विकास प्राधिकरणाने निधी उपलब्ध करून जलसंपदा विभाग व महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणामार्फत अनुक्रमे धरणाची व नळ पाणी पुरवठा योजनांची कामे पूर्ण ठेव तत्वावर करावीत. या दोन्ही प्रकल्पास निधी उपलब्ध करून दिल्यावर त्या पाण्याचे पूर्ण स्वामित्व मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाचे राहील. मात्र, त्यांनी प्रचलित दराने जलसंपदा विभागाकडे स्वामित्व शुल्क भरावे. या तत्वावर जर सिडको, नागरी स्थानिक संस्था किंवा इतर शासकीय संस्था अशा प्रकारचे प्रकल्प विकसित करतील तर त्यांच्या बाबतीत सुद्धा या आदेशातील तत्वे लागू होतील.

सूर्या प्रकल्प तसेच शाई, पोशीर व अशा प्रकारच्या इतर प्रकल्पाच्या कामामध्ये सुसूत्रीकरण व संनियंत्रणाकरिता एक उच्चस्तरीय समिती स्थापन करण्याबाबतचे आदेश वेगळ्याने काढण्यात येतील.

सदर शासन निर्णय जलसंपदा विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्यांच्या संगणक संकेतांक २००९०६१५१८१०१६००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

Sd/-

(फु. स. मेश्राम)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. सचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२. महानगर आयुक्त, मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण, मुंबई.
३. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.

प्रत, माहिती व आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी रवाना :-

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
२. मा. मंत्री, जलसंपदा, पापुवस्व यांचे खाजगी सचिव,
३. मा. राज्यमंत्री, जलसंपदा यांचे खाजगी सचिव,
४. मा. राज्यमंत्री, पापुवस्व यांचे खाजगी सचिव,
५. प्रधान सचिव, महसुल व वन विभाग, मंत्राल., मुंबई-३२.
६. आयुक्त, मुंबई, नवी मुंबई, ठाणे, कल्याण-डोंबिवली, उल्हासनगर, भिवंडी-निजामपूर, मिरा-भाईंदर महानगरपालिका,
७. व्यवस्थापकिय संचालक, सिडको, मुंबई.
८. कार्यकारी संचालक, कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे.
९. मुख्य अभियंता, एम.आय.डी.सी., मुंबई.
१०. मुख्य अभियंता, (कोवि), म.जी.प्रा., ठाणे.
११. मुख्य अभियंता, (कोप्र) जलसंपदा विभाग, मुंबई.
१२. उप सचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
१३. प्रधान सचिव, पापुवस्ववि, मंत्रालय, मुंबई-३२. यांचे स्वीय सहायक
१४. मुख्य अभियंता तथा वि.का.अ. यांचे स्वीय सहायक.

*****

